

Haarlemse nachtopvang is (nog) niet voor alle daklozen

Wel dakloos, Geen opvang

Het rommelt en dondert in daklozenland. De politiek steggelt over de vraag of iedere burger recht heeft op Bed, Bad & Brood. Terwijl Brussel, Den Haag, gemeentes en belangenorganisaties armpje drukken om de beleidsvoering, valt een grote groep daklozen door de mazen van het opvangnet. Ondertussen blijven er bedden in de Haarlemse nachtopvang onbeslapen.

TEKST & FOTO'S: GWENDELIN LUIJK

Stel: u raakt uw baan kwijt en u kunt uw huur of hypotheek niet meer opbrengen. Huisuitzetting volgt: u staat op straat. Kunt u als nieuwbakken dakloze dan terecht in de nachtopvang? Dat hangt maar helemaal van de omstandigheden af. Want alleen dakloos zijn, is niet voldoende om in een door de gemeente gefinancierd bed te slapen. Bovendien had u zich eerst moeten melden bij het gemeentelijke daklozenloket, dat om half één 's middags haar deuren sluit. Dit voorbeeld betreft Haarlem, de centrumgemeente die verantwoordelijk is voor de uitvoering van maatschappelijke opvang in de regio Zuid- en Midden Kennemerland en Haarlemmermeer. Op het Haarlemse stadhuis wordt al maanden naartoe gezocht naar oplossingen voor een reeks nijpende problemen en schrijnende gevallen die afgelopen maanden aan het licht zijn gekomen in en rond de (nacht)opvang voor daklozen.

Wie in de regio Haarlem dakloos raakt, moet zich - indien hij hulp of opvang wenst - eerst melden bij het *Bureau Centrale Toegang* (BCT). Dit 'daklozenloket' aan de Zijlweg werd in 2010 ingesteld om de verschillende diensten voor deze doelgroep, zoals medische hulp door de GGD, uitkeringsaanvragen en maatschappelijke opvang, te bundelen. Daklozen kunnen zich via een intakegesprek bij het loket aanmelden, waarna bepaald wordt of hij of zij wel of geen recht heeft op een bed in de opvang. Zo wordt er gekeken of er sprake is van eigen vermogen waarvan bijvoorbeeld een hotel betaald zou kunnen worden. "We zien graag dat mensen eerst andere mogelijkheden proberen", zegt de verantwoordelijk D66-wethouder Jack van der Hoek. "Een door de overheid gefinancierde nachtopvang is geen goedkoop hotel, maar een laatste vangnet voor mensen die met zware problemen als verslaving of psychische problemen kampen. Wie zijn huis kwijt raakt, vragen wij om eerst te proberen een nieuwe woning te vinden, en of het mogelijk is in de tussentijd bij familie of vrienden te verblijven." Dat klinkt misschien redelijk, maar dat is het niet, vindt straatpastor Joris Obdam van aanloopcentrum *Stem in de Stad*. "Het systeem is ingesteld op de klassieke dakloze, de oude *clochard* met het bierblik in de hand. Want alleen mensen met een verslaving of een psychische aandoening hebben recht op nachtopvang. Daklozen zonder die extra problemen vallen buiten de boot."

Joris Obdam, straatpastor

Volgens Obdam zijn dit de 'nieuwe daklozen', ook weleens aangeduid als 'economische daklozen'. Denk daarbij aan zzp'ers die hard geraakt zijn door de crisis, of mensen die bij een vechtscheiding van de rechter te horen krijgen dat ze hun woning binnen twee weken moeten verlaten. Daarnaast zijn er nog de uitgeprocedeerde asielzoekers, draaieurcriminen, zorgmijders en 'geschorste' cliënten die 's avonds een dichte deur bij de nachtopvang treffen. Al deze daklozen slapen regelmatig op straat. Bij een recente telling, in samenwerking met het *Leger des Heils* en de politie, kwam Obdam tot een lijst met maar liefst 64 mensen die op straat (moeten) verblijven in de regio Haarlem.

Volgens wethouder Van der Hoek is de nachtopvang alleen ingericht op mensen met een OGGZ-indicatie en niet geschikt voor anderen. "Omdat we vanuit het Rijk een beperkt budget gekregen hebben, is er destijds voor gekozen dat geld te gebruiken voor de groep die onze hulp het hardste nodig heeft. Van economisch daklozen was toen nog amper sprake. Voor hen moet een nieuwe vorm van opvang geregeld worden." OGGZ-indicatie is het sleutelwoord bij recht op opvang. Deze indicatie toont aan dat er - naast dakloosheid - ook sprake is van een verslaving of een psychische aandoening; meervoudige problematiek dus. Maar wie dankzij de indicatie in aanmerking komt voor een bed, moet zich wel iedere dag voor half één melden bij de balie van het BCT om een bed voor de nacht te 'reserveren'.

Dit systeem stoot niet alleen *Stem in de Stad* en het *Leger des Heils*, maar ook wijkagent Paul de Rooij - die "op het onderwerp daklozen zit" - tegen de borst. De Rooij: "Voor een zorgmijder is het een probleem om zich elke dag weer te melden bij de gemeente. Voor een verslaafde al helemaal. Die stelt nog weleens andere prioriteiten, zoals waar hij zijn volgende *shot* vandaan gaat halen. Pas 's avonds, als de roes is uitgewerkt en hij het koud krijgt, realiseert hij zich dat hij geen slaapplek heeft." Nee, hij vindt niet dat het aan het BCT te wijten is. "Het ligt pertinent niet aan de mensen op de werkvloer, maar aan het beleid. Er is te weinig speelruimte." In zijn werk op straat krijgt hij regelmatig meldingen van mensen die op straat of in een portiek liggen te slapen. "Zo iemand moet ik dan weghalen, dat is mijn werk. Ze vragen me weleens of

Paul de Rooij, wijkagent

10% meer daklozen

Het aantal daklozen in Nederland is de afgelopen vier jaar met tien procent gestegen, maakte de *Federatie Opvang* half december bekend. In 2010 kwamen er 55.230 mensen bij de opvang terecht; in 2013 waren dat er 60.550. Volgens de *Federatie Opvang* zijn er signalen dat de stijging met name komt door een toename van zogenaamde 'nieuwe daklozen'; mensen die door schulden, werkloosheid of te zware hypotheeklast dakloos zijn geworden.

De huidige dagopvang in Haarlem, aan het Magdalenahof

Suzan Jonker, begeleidster Leger des Heils

ik een goed plekje weet. Ik kan daar natuurlijk niets op zeggen. Ik zeg alleen: *zorg dat je niet gezien wordt.*"

In nachtopvang *Van de Straat* (voorheen *De Slaaphoek*) van het *Leger des Heils* aan de Bakenessergracht, wijst begeleidster Suzan Jonker naar de slaappalen. "Soms worden er van de dertig - door de gemeente betaalde - bedden maar twintig beslapen, terwijl we tegelijkertijd mensen buiten de deur moeten houden." Naast die dertig 'officiële' bedden, telt de opvang ook nog een handvol bedden voor de winternoodopvang, als de (gevoels)temperatuur onder de -2 graden zakt. Buiten de vriesnachten om, staan deze bedden leeg. "We mogen ze niet gebruiken. We hebben laatst zelfs vier bedden weggehaald om overtuigender te kunnen beweren dat we echt vol zitten."

Volgens wethouder Van der Hoek komen de lege bedden vooral in de zomer voor. "De animo voor de nachtopvang is onder de daklozen met meervoudige problematiek niet elke nacht even groot omdat de nachtopvang sterk verouderd is. Het slapen op zaal met anderen vindt niet iedereen erg prettig. Zeker bij bijvoorbeeld een warme zomeravond kiezen sommige daklozen dan voor een andere slaapplek." Tot een half jaar geleden werd er bij het *Leger des Heils* nog regelmatig gebruik gemaakt van wat in de wandelgangen de *barmhartigheidsclausule* genoemd wordt, de speelruimte om een leg bed te vergeven aan iemand die onverwachts 's avonds aan de deur verschijnt. "Maar onze speelruimte is minder geworden", zegt Jonker. Een woordvoerder van de gemeente reageert hierop: "Op zich kan de genoemde clausule nog steeds gebruikt worden. Punt is alleen dat het *Leger des Heils* mensen toeliet die geschorst waren voor de nachtopvang omdat zij zich niet aan de huisregels hielden. Of mensen toeliet waarvoor andere oplossingsrichtingen gelden. Daarop is het *Leger des Heils* ook aangesproken, omdat zij anders de keten-

aanpak en het totale begeleidingstraject voor individuele mensen verstoort."

Jonker werkt nu zes jaar bij het *Leger des Heils*. Ten tijde van dit interview is zij nog in dienst van deze organisatie. Vanaf 1 januari zal zij in dienst treden bij *HVO Querido*, die het beheer van de Haarlemse dag- en nachtopvang na een aanbestedingsprocedure heeft overgenomen van het *Leger des Heils*. Komende zomer zal er daarnaast een nieuwe 24-uursopvang met 1- en 2-persoonskamers en in totaal dertig bedden worden geopend aan de Wilhelminastraat. Ja, er staat een hoop te veranderen in de Haarlemse nachtopvang. En er is een hoop veranderd. Jonker maakte de omslag van zelfstandige nachtopvang - in 1994 opgezet door het *Leger des Heils* - naar de inrichting met door de gemeente gesubsidieerde bedden mee. Ook de klandizie is door de jaren heen veranderd. "Toen ik hier kwam zat de groep

"Soms worden er maar 20 van de 30 bedden beslapen, terwijl we mensen toch buiten de deur moeten houden"

vol verslavingsgevallen en psychische problemen. Nu zien we steeds meer daklozen met minder complexe problemen. De gemeente zegt tegen hen: *Hier heb je een uitkering, ga nu maar een woning zoeken*. Maar de tijd die ze daar voor krijgen is vaak totaal ontoereikend. Bijvoorbeeld zes weken, met een verlenging van zes weken. Heb je dan nog niets, dan trekt de gemeente haar handen van je af." In dat schuifje zit John (63). Schulden bij de *Belastingdienst* kosten hem zijn huis in Haarlem Schalkwijk, sindsdien brengt hij zijn dagen en nachten in de opvang door. Dat is een tijdelijke regeling, want hij heeft geen OGGZ-indicatie. Zodra hij wakker wordt, haast hij zich naar het gemeentelijk loket om zijn bed voor die avond weer te reserveren. "Ik hoor hier niet", zegt hij. "Ik wil weer werken en een huis hebben." Hij maakt nu bijna zes weken gebruik

De huidige nachtopvang in Haarlem, aan de Bakenessergracht

van de coulancregeling, en vrees het moment waarop hij de nachtopvang niet meer inkomt. "Misschien kan ik nog een maand uitstel krijgen, als ik bewijs dat ik echt actief op zoek ben naar een woning. Daarna weet ik het niet meer." Straatpastor Joris Obdam vrees voor een glijdende schaal. "Juist door gezonde mensen opvang te onthouden, creëer je problemen. Het risico dat iemand niet drank en drugs in aanraking komt wordt groter naarmate iemand langer op straat slaapt." Nu de lijst van 64 aan de kaak is gesteld, wil wethouder Van der Hoek zo snel mogelijk een oplossing vinden. "Als we de lijst afpellen - waarbij we de zorgmijders, de gedetineerden, mensen die zich bij andere gemeentes horen te melden en mensen waarvan de verblijfplaats onbekend is wegstrepen - blijven er ongeveer twintig mensen over waarvoor we een oplossing moeten vinden. Onder hen zijn een aantal 'nieuwe daklozen'. Op korte termijn willen we die mensen een bed geven in de winteropvang in Zandvoort. Dat moet zo snel mogelijk gerealiseerd worden. Ondertussen gaan we op zoek naar een meer structurele oplossing. Het probleem houdt echter niet op bij de gemeentegrenzen. Een eventueel woonhotel zou bijvoorbeeld net buiten Haarlem kunnen staan, zodat ook andere gemeentes uit de regio er gebruik van kunnen maken."

Twee van de meest nijpende opvangproblemen zijn inmiddels - in theorie - opgelost, met dank aan de Haarlemse gemeenteraad - die behoorlijk geschrokken was van de eerder genoemde lijst van 64 'buitenslappers': de opvang voor dakloze illegalen en de beruchte regiobinding. Om met de laatste te beginnen: per 1 januari komt er een einde aan de regel dat iemand gedurende twee jaar aantoonbaar in de regio moet hebben ver-

bleven voordat hij of zij officieel als 'Haarlemse dakloze' wordt aangemerkt. Tot die tijd had de dakloze geen recht op opvang. Suzan Jonker van het *Leger des Heils* is daar erg blij mee. "Ik heb meegeemaakt dat iemand twee jaar lang onder een brug sloop om maar regeling te krijgen. Ik denk dan: *na drie maanden op straat moet het de gemeente toch ook wel duidelijk zijn dat iemand echt nergens anders heen kan.*" "De gemeente wil iedereen van de straat hebben", reageert wethouder Jack van der Hoek op de nieuwe regelgeving. Maar hij plaatst daar wel een kanttekening bij. "Het is niet zo dat straks iedereen die zich bij de gemeente meldt, automatisch hulp krijgt. Eerst kijken we wat iemand zelf nog voor mogelijkheden heeft, dan pas springt de gemeente in." Tot slot oordeelde het Europees *Comité voor Sociale Rechten* begin november dat Nederland de mensenrechten schendt door illegalen niet op te vangen. De landelijke politiek heeft nog geen beleid vastgesteld, maar Haarlem wacht - net als veel andere gemeentes - niet af. Eind november heeft de gemeenteraad een motie aangenomen om opvang te regelen voor mensen zonder geldige verblijfsvergunning. Wethouder Van der Hoek: "Hoe we het gaan oplossen, weet ik nog niet. In eerste instantie proberen we opvang te regelen met *Stem in de Stad* en *Vluchtelingenwerk*, omdat zij het meeste ervaring met deze doelgroep hebben. Er moet nogal wat opvang geregeld worden opeens. Daarvoor moet fysieke ruimte gemaakt worden, maar ook ruimte in de begroting."

Vlak na de interviews voor deze reportage werd bekend dat de gemeente m.i.v. 19 december acht extra plaatsen (bedden) beschikbaar stelt in de nachtopvang i.h.k.v. "de overbruggingsregeling".

Lees meer over de nieuwe 24-uurslocatie in Haarlem op pagina 9 in 'Opgehelderd'.